

בס"ד, י"ד תשרי התשפ"ו

זבחים כ"ב – שיעור וסוג המים בכיור, ומקורות הפסול של כהן ערל וטמא

שאלות:

1. זאב כהן נטל ידים במקדש בנטלה מהודרת שהוא הביא מהבית הוא כשר לעבוד במקדש?

המשך הדיון בשיעור המים בכיור

הגמרא ממשיכה את הדיון מהדף הקודם, בניסיון ליישב את הסתירה בין שיטת רבי יוסי ברבי חנינא (הדורש מים בשיעור המספיק לארבעה כהנים) לבין הברייתא, המכשירה כל כלי שרת, אפילו ללא רביעית, על מנת לקדש ידיים ורגליים (בניגוד לנטילת ידיים, שבה נדרש שיעור רביעית).

○ **רב אדא בר אחא** מתרץ שהברייתא עוסקת במקרה של "קודח בתוכו" – כהן שקודח חור בדופן הכיור ומחבר אליו כלי קטן. המים שבכלי הקטן כשרים לקידוש, כל עוד בכיור עצמו יש את השיעור הראוי לארבעה כהנים.

○ הגמרא מקשה: והרי נאמר "**מִמְנו**", ולא מכלי אחר! התירוץ: פסוק נוסף, "**יִרְחֲצוּ**", בא לרבות כל כלי שרת.

○ הגמרא מקשה אם כך, מדוע לא נכשיר גם כלי חול? **אביי** מתרץ בקל וחומר מכנו של הכיור: ומה הכן, שנמשח עם הכיור ונתקדש, לא מקדש – קל וחומר שכלי חול לא מקדש. המקור לכך שהכן לא מקדש נלמד מכך שנאמר "**וְעֲשִׂיתָ כִּיֹּר נְחֹשֶׁת וְכִנּוֹ נְחֹשֶׁת**" – הכפילות במילה "נְחֹשֶׁת" מלמדת שזהו הדמיון היחיד ביניהם.

○ **מר זוטרא בריה דרב מרי** דוחה את הקל וחומר של **אביי**: אין להשוות, כי כלי חול עשוי להכיל מים, ואילו הכן לא עשוי לכך כלל.

○ לכן הגמרא חוזרת לפסוקים: המילה "**מִמְנו**" באה למעט כלי חול, ואילו המילה "**יִרְחֲצוּ**" באה לרבות כלי שרת אחרים, שנמשחו כמו הכיור.

2. בכיור חסרה כמות קטנה של מים. האם אפשר להשלים את השיעור במים מלוכלכים?

דיני השלמת שיעור במי כיור

הגמרא דנה בהקבלות בין הלכות השלמת שיעור מים במקווה לבין השלמת שיעור במי הכיור.

○ **שיטת ריש לקיש**: כל דבר שמשלים שיעור של ארבעים סאה במקווה, משלים גם את השיעור הנדרש בכיור (כדי לקדש ארבעה כהנים). אבל הוא לא משלים לשיעור רביעית הנדרש לנטילת ידיים.

○ **בירור דברי ריש לקיש**: הגמרא שואלת מהו אותו דבר שמשלים למקווה אך לא לרביעית של נטילת ידיים.

▪ **ניסיון ראשון (טיט הנדוק)**: אולי מדובר בטיט דליל? **הגמרא דוחה** את זה: אם הטיט ראוי לשתיית פרה, הוא כשר גם לנטילת ידיים. ואם לא, הוא פסול גם למקווה.

▪ **ניסיון שני (יבחושין אדומים)**: אולי מדובר בבעלי חיים קטנים שנוצרים במים? **הגמרא דוחה** גם את הנסיון הזה: כי אלו כשרים אפילו כמקווה שלם בפני עצמם.

▪ **רב פפא** מתרץ שמדובר במקרה של "נתן סאה ונטל סאה". המשנה במסכת מקוואות אומרת לגבי נזלים מסוימים שאינם מים (כמו מי פירות), שבמקווה שלם של 40 סאה, אם מוסיפים סאה ומוציאים סאה מים – הנוזל בטל במים והמקווה נשאר כשר. תהליך זה יכול להיעשות שוב ושוב כל עוד רוב הנוזל במקווה לא ממי הפירות. אותו דין חל גם בכיור. אבל בנטילת ידיים, ששיעורה רביעית בלבד, אין כוח במים לבטל את מי הפירות, ולכן התהליך הזה פוסל את המים.

○ **הלכה נוספת של רב פפא:** אם קודחים חור בדופן מקווה, ונוצרת בו גומחה המכילה רביעית מים ממימי המקווה, אף שהמים עומדים שם בפני עצמם, ניתן להטביל בגומחה הזו כלים קטנים כמחטים וצינוריות.

3. האם הכהנים שצריכים למלא את הכיור. חייבים להביא מים ממעיין סמוך?

האם מי הכיור צריכים להיות מים חיים?

הגמרא מבררת האם מי הכיור חייבים להיות "מים חיים" (מי מעיין).

○ **שיטת ריש לקיש:** רבי ירמיה אומר בשם **ריש לקיש** שמי מקווה (שאינם מים חיים) כשרים למילוי הכיור. מכאן משמע שאין צורך במים חיים.

○ הגמרא **מקשה** מבריייתא שדורשת את הפסוק בקורבן עולה "**וְקָרְבוּ וְכָרְעוּ יָרַחַץ בְּמֵי־**" הברייתא מדייקת: "בְּמֵי־" – ולא בין; "בְּמֵי־" – ולא במזוג; "בְּמֵי־" – לרבות שאר מים; ומוסיפה: "וקל וחומר למי כיור" (שגם הם כשרים לרחיצת האיברים).

○ הגמרא מבררת, מהו הקל וחומר? מדוע מי הכיור כשרים יותר ממים רגילים? לכאורה, הסיבה היא שהם "מים חיים".

○ **ניסיון דחייה והפרכתו:** הגמרא מנסה לדחות זאת ולומר שהסיבה היא קדושתם של מי הכיור. אבל הגמרא **מפריכה** את הדחייה מבריייתא דבי **שמואל**, שאומר שהמילה "מים" בפסוקים מתייחסת למים שאין להם שם לוואי. מכאן של"מי כיור", שיש להם שם לוואי, כלל אינם כשרים לרחיצת איברים.

אם ככה, בהכרח יש לפרש את הקל וחומר בבריייתא הראשונה קל וחומר למים הראויים לכיור, שיין ומים מזוגים אינם כשרים עבורם, כי הם צריכים להיות "מים חיים". וקשה על שיטת **ריש לקיש**.

○ **המסקנה: מחלוקת תנאים:** לאור הקושיה, הגמרא מגיעה למסקנה שהשאלה האם מי הכיור צריכים להיות מים חיים תלויה במחלוקת תנאים: **רבי ישמעאל** סובר שאכן צריך מי מעיין (מים חיים), ואילו **חכמים** סוברים שכל המים כשרים.

4. יהודה כהן שלא נימול מסיבות רפואיות, רוצה לשרת במקדש. הוא יכול?

מקור הפסול של 'ערלי בעבודה

הגמרא חוזרת למשנה, ומבררת את המקור לפסול כהן ערל בעבודה.

○ **מקור הפסול:** רב חסדא אומר שהדבר נלמד מיחזקאל: "**כָּל בֶּן נִכְרַעְרַל לֵב וְעָרַל בֶּשֶׂר לֹא יָבֹא אֶל מִקְדָּשִׁי**", ובהמשך נאמר שזה מחלל את המקדש.

○ **פירוש הפסוק:** הברייתא מפרשת ש"בן נכר ערל לב" אינו גוי, אלא כהן ש"נתנכרו מעשיו לאביו שבשמים" (משומד). והכתוב מוסיף גם "ערל בשר" כדי לכלול גם כהן שלא נימול, אף אם לבו לשמים.

○ הגמרא מסבירה שהיה צורך לכתוב את שני המקרים. כי אם היה נכתב רק "ערל בשר", היינו חושבים שהוא פסול כי הוא מאוס בגופו, אך לא "ערל לב" שגופו אינו מאוס. ואם היה נכתב רק "ערל לב", היינו חושבים שהוא פסול רק כי אין לבו לשמים, אך לא "ערל בשר" שלבו לשמים.

5. ירוחם נגע באדם מת האם הוא יכול לשלוח כבש שישחטו אותו עבורו לקורבן פסח?

בירור הפסול של 'טמא' בעבודה, שיטת זקני הדרום

הגמרא עוברת לדון בפסול של כהן טמא במשנה, שמחלל את העבודה. רש"י מבהיר שהדיון עוסק בקרבן יחיד, מכיוון שבקרבן ציבור הותרה עבודה בטומאת מת (כפי שנלמד מפרשת פסח שני).

○ **שיטת זקני דרום:** "זקני דרום" אמרו שהפסול במשנה עוסק דווקא בכהן טמא שרץ, אבל כהן טמא מת, מכיוון שקרבן ציבור קרב על ידיו בטומאה – הציץ מרצה עליו גם בקרבן יחיד.

○ **הגמרא מקשה:** אם ככה, מדוע טומאת שרץ לא תותר בקל וחומר, הרי היא טומאה קלה יותר? **הגמרא מתרצת** שזקני דרום סוברים "מכפרים כמתכפרים" – כשם שההיתר לציבור נאמר רק על טומאת מת, כך ההיתר לכהן המכפר נאמר רק על טומאת מת.

○ הגמרא מדייקת ששיטת זקני הדרום מבוססת על ההנחה: שיחיד טמא שרץ לא נדחה לפסח שני, אלא שוחטים וזורקים עליו, כי הוא יכול לטבול ולאכול את הפסח בערב. והיתר טומאה בציבור נאמר רק במקום שהיחיד היה נדחה לפסח שני, ולכן לא חל בטומאת שרץ.

○ **קושיית ריש לקיש: עולא מספר שריש לקיש** צעק לזקני דרום: כוחם של המתכפרים (הבעלים) גדול מכוחם של המכפרים (הכהנים), גם לשיטתכם, בעלים טמאי שרץ משלחים את קרבנם, ואילו כהן טמא שרץ לא מרצה! אם ככה, איך ייתכן שכהן טמא מת יירצה, בזמן שבעלים טמאי מת כלל לא יכולים לשלוח את קרבנם? קל וחומר שכהן טמא מת לא יוכל לרצות!

○ **הגמרא מתרצת שזקני דרום** סוברים שגם יחיד טמא מת רשאי לשלוח את קרבנו בדיעבד. מה שנאמר שהוא נדחה לפסח שני הוא רק למצווה ולכתחילה. **הגמרא מקשה** על כך בתחילת הדף הבא: הרי טמא מת לא יוכל לאכול את הפסח, והתורה דורשת "איש לפי אכלו", ו"במכסת נפשות", וזה מעכב.

והגמרא תמשיך לדון בכך בדף הבא.